

Aan de leden van de nieuwe Gemeenteraad en het College van B&W
Gemeente Utrechtse Heuvelrug
Kerkplein 2
3941 HV Doorn

18 maart 2022

Geachte nieuwe leden van de Gemeenteraad,
Geacht voormalig College van B&W,

Graag bieden wij u de bijgaande notitie aan, met de thema's op het gebied van duurzaamheid die naar onze mening in de komende raadsperiode uw aandacht vragen.

De punten die wij het meest van belang en urgent achten voor het College en de Gemeenteraad om in de komende vier jaar, in nauwe samenwerking met burgers en kennispartijen, vooruitgang op te boeken zijn:

1. Versterking van het duurzaamheidsbeleid, door de wereldwijd geaccepteerde Sustainable Development Goals als uitgangspunt te nemen en aan te sluiten bij het VNG-netwerk 'Gemeenten4GlobalGoals';
2. Klimaatverandering, zowel betreffende de regionale energiestrategie als actie voor adaptatie aan de effecten van klimaatverandering;
3. Gebouwde omgeving, onder meer bij een brede afweging bij het invullen van de woningbehoefte en duurzame invulling van bijvoorbeeld het terrein van de Marinierskazerne.

In de bijgaande notitie zijn deze punten nader toegelicht. Daarnaast zijn enkele andere thema's benoemd, die naar het oordeel van de Duurzaamheidsraad ook urgent aandacht vragen. De Duurzaamheidsraad is gaarne bereid om u op deze punten nadere uitleg te geven, zowel gedurende de komende raadsperiode als, op korte termijn, in het kader van de vorming van het nieuwe College, tijdens een toelichtingsbijeenkomst op:

donderdag 7 april, 19-20 uur, Cultuurhuis Doorn (zaalnummer volgt binnenkort).

Wij beogen met deze brief en notitie een bijdrage te leveren aan een afgewogen coalitieakkoord, waarmee in de komende raadsperiode een ambitieus duurzaamheidsbeleid gerealiseerd kan worden.

De Duurzaamheidsraad van de gemeente Utrechtse Heuvelrug,

Jan-Coen Smit (voorzitter)
Walter Vermeulen (secretaris)
Jemima de Brauwere
Ineke Lemmen
Jaap de Vries
Piet de Wildt
Remko Zuidema

Overwegingen van de Duurzaamheidsraad ten aanzien van duurzaamheid in de komende collegeperiode

1. DUURZAAMHEID ALS KADER

De Duurzaamheidsraad is in 2016 geïnstalleerd door het College van Burgemeester en Wethouders, met als primaire doel het College en de Gemeenteraad, gevraagd en ongevraagd, te adviseren over onderwerpen die verband houden met duurzaamheid.

Bij zijn overwegingen en adviezen laat de Duurzaamheidsraad zich leiden door de 'Sustainable Development Goals' (SDG's), opgesteld door de Verenigde Naties, die alom worden beschouwd als de mondiale duurzaamheidsagenda tot 2030. Dat doen we omdat de 17 SDG's sterk vervlochten zijn met de opgaven van gemeenten en subdoelen bevatten die direct of indirect raken aan het dagelijkse werk van Nederlandse gemeenten. Gemeenten zijn onmisbaar bij het behalen van de doelen en omgekeerd vormen de SDG's voor gemeenten een onmisbare leidraad om te werken aan integrale duurzaamheid.

Daarnaast acht de Duurzaamheidsraad de definitie van de VN-Commissie Brundtland (1987) van belang, waarin duurzame ontwikkeling wordt gekenschetst als een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder de behoeften van toekomstige generaties, zowel hier als in andere delen van de wereld, in gevaar te brengen. Meer concreet gaat het hierbij om de balans tussen economische, sociale en leefomgevingsbehoeften. Niet alleen ten behoeve van een schoon milieu en biodiversiteit in de natuur, maar ook van een gezonde bevolking, goed werkende sociale netwerken en maatschappelijk vertrouwen.

Naar de mening van de Duurzaamheidsraad is het onverminderd noodzakelijk om te werken aan verdere versterking van het draagvlak in de gemeente voor een ambitieus en daadkrachtig duurzaamheidsbeleid, waarbij de belangen van mens, maatschappij, milieu en economie evenwichtig worden gewogen, tegen de achtergrond van, en met een gepaste nadruk op, de 'groene' (planeet/milieu/water), en 'sociale' waarden (toekomstbestendig en betaalbaar/haalbaar).

2. TERUGBLIK

In de brief van 24 maart 2018 heeft de Duurzaamheidsraad vijf speerpunten geïdentificeerd voor de periode 2018-2022, respectievelijk 'klimaatneutrale gemeente, duurzame leefomgeving, duurzame mobiliteit, duurzame economie en een klimaatneutrale gemeentelijke organisatie'.

De Duurzaamheidsraad waardeert de inspanningen van de gemeente, haar burgers en actieve verenigingen in de afgelopen periode en constateert dat op een aantal punten goede vooruitgang is geboekt.

Maar bezien vanuit de mondiale uitdagingen is echter (te) weinig progressie waarneembaar. Dit wordt expliciet als we vanuit de bovengenoemde brede visie op duurzaamheid naar de huidige resultaten kijken. Dan valt op dat in de 'Nationale Monitor Duurzame gemeenten 2021' van PON/Telos de gemeente Utrechtse Heuvelrug een bescheiden 75^e plaats inneemt tussen alle gemeenten (Bijlage 1).

Uit deze informatie mag blijken dat er voor de komende periode nog grote uitdagingen zijn op te pakken. De Duurzaamheidsraad is dan ook van mening dat het de moeite waard zou zijn om op korte termijn een vernieuwde en integrale duurzaamheidsvisie op te stellen, waarin de nu behaalde resultaten worden geëvalueerd, maar ook de analyse uit de nationale monitor wordt meegenomen. Met de recente Startnotitie "nieuw programma Duurzaamheid" is daar voor al een eerste stap gezet. Daarbij kan ook goed voortgebouwd worden op de onlangs opgestelde concept-Omgevingsvisie: de integrale toekomstvisie waaraan in de afgelopen periode, met intensieve participatie vanuit de bevolking in de zeven dorpen, is gewerkt. Ook de recente provinciale notitie "Utrechts Heuvelland" geeft daarvoor een bruikbare toekomstvisie.

3. DE KOMENDE PERIODE

ALGEMEEN

De relatief lage positie van de gemeente in de 'Nationale Monitor Duurzame gemeenten 2021', geeft ons aanleiding om u aan te sporen in de komende periode 'een tandje bij te zetten' op het gebied van duurzaamheid en voortvarend werk te maken van het initiëren en afronden van concrete actie. In dit kader bevelen wij u ook aan om gehoor te geven aan de recente oproep van VNG (21 januari 2022) aan gemeenten om in de coalitie onderhandelingen de SDG's als uitgangspunt te nemen, zich aan te sluiten bij de VNG-campagne "Gemeenten 4 Global Goals" en gebruik te maken van de analyses in de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2021.

Daarnaast wil de Duurzaamheidsraad het belang onderstrepen om weloverwogen keuzes te maken en focus aan te brengen in de activiteiten die op het gebied van duurzaamheid worden aangepakt. Naar mening van de Duurzaamheidsraad is het onverminderd noodzakelijk om te werken aan verdere versterking van het draagvlak door brede participatie, deelname aan initiatieven en eigenaarschap in de gemeente voor een ambitieus en daadkrachtig duurzaamheidsbeleid. Het goed betrekken van alle relevante belangen en inwoners bij de planvorming is daarbij een essentiële voorwaarde voor succes. We zien dan ook met tevredenheid dat ons advies over representatieve participatie is opgepakt met een discussie in de Raad over nieuwe vormen als burgerpanels. De Duurzaamheidsraad wil erop aandringen dat u ook in de komende periode waar mogelijk kiest voor een proactieve inzet en samenwerking en daarin de dialoog zoekt met alle betrokken partijen en belanghebbenden.

Een goed voorbeeld van een dergelijke aanpak is de vorming van de 'Blauwe Agenda'. Een vergelijkbare aanpak wordt aanbevolen voor het ontwikkelen van een lokale visie om de agrarische sector te faciliteren en te ondersteunen met het aangaan van experimenten op het gebied van natuur inclusieve landbouw en kringloop landbouw, en van een lokale visie op verdere ontwikkeling van ecotoerisme. Daarin passen ook voorstellen om in onze gemeente gebruik te maken van de nieuwe tussenvorm van natuur- en landbouwgrond: landschapsground. Door te wijzen op financiële middelen in bestaande subsidieregelingen¹ kan de gemeente (agro)ondernemers en ketenpartijen daarin te stimuleren.

PER THEMA

Met betrekking tot de implementatie van beleid zullen, naar inschatting van de Duurzaamheidsraad, klimaatverandering en de ontwikkeling van de gebouwde omgeving, tegen de achtergrond van de 3 kernprincipes van de concept-Omgevingsvisie (hoogwaardige leefomgeving, vitale dorpen en toekomstgericht) de grootste en belangrijkste duurzaamheid uitdagingen zijn. De Duurzaamheidsraad wil u dan ook in overweging geven op deze aspecten -afzonderlijk en in hun samenhang-, voor wat betreft het thema duurzaamheid in de gemeente Utrechtse Heuvelrug, een zwaar accent te leggen.

Voor wat betreft deze uitdagingen wil de Duurzaamheidsraad u voorts in meer detail het volgende onder de aandacht brengen.

Klimaatverandering

a Energiestrategie

- De komende jaren dienen nieuwe versies van de **Regionale Energie Strategie** te worden gedefinieerd. Een complexe operatie voor de vele betrokken gemeenten, waterschappen en de provincie. Het draagvlak onder de inwoners van Nederland neemt af door een veelheid aan

---

¹ www.RVO.nl/subsidie-en financieringswijzer; www.provincie-utrecht.nl

tegenstrijdige geluiden. Zo wordt er frequent gecommuniceerd dat de som van de RES-en ver boven het gestelde doel uitkomt, waardoor inwoners zich afvragen waarom dan toch de natuur en uitzicht opgeofferd moeten worden. Ook heeft de discussie over het verwelkomen van grote energieverbruikers -zoals datacenters - binnen sommige gemeentegrenzen het draagvlak niet versterkt. De bepaling in de Omgevingsvisie dat er binnen onze gemeentegrenzen geen nieuwe energie-intensieve industrie wordt toegestaan, wordt dan ook krachtig onderschreven.

- De gemiddelde woonduur en eigendomstermijn van woningen ligt rond de 15 jaar. Verkoop en verhuizing zijn **natuurlijke momenten** waarop veel **verduurzaming** -inclusief aardgasvrij maken- kan plaatsvinden. Dit maakt grote sprongen mogelijk naar duurzaam wonen. Voor een proactieve aanpak is het nodig dat de gemeente goed contact maakt met alle partijen die (nieuwe) inwoners daarbij begeleiden, zoals makelaars, notarissen en verhuurders, en daarbij gebruik maakt van al bestaande contacten en acties vanuit lokale partners. Ook is een actieve ondersteuning vanuit de vergunningsverlening nodig, bijvoorbeeld door te komen met praktische, duurzame vergunning voorbeelden uit de lokale praktijk. Denk hierbij aan isolatie, installaties en warmte/koudeopslag vanuit al eerder vergunde bouw- en renovatieprojecten en beschikbare landelijke kennis.
- Eind 2019 heeft de Duurzaamheidsraad de mogelijkheden van **opwekking van energie door agrariërs** laten onderzoeken. Concrete vervolgactie door de agrariër blijft op dit moment echter uit, vooral omdat het analyseren en doorrekenen van alle verschillende opties veel tijd en moeite kost en extra kennis veronderstelt. Daarom adviseert de Duurzaamheidsraad het College de energieproductie door agrariërs meer proactief te faciliteren, onder meer door:
  - agrariërs te steunen met kennis;
  - bewustwording van de praktijksituatie te vergroten, bijvoorbeeld middels excursies;
  - aanbidding van stimuleringsfondsgelden door vertrouwde erfgenagers.
- In oktober 2020 is het **afwegingskader “Energie in Landschap”** vastgesteld, als instrument om plannen voor de opwekking van zonne-energie en windenergie in de gemeente te toetsen. In het najaar van 2021 zijn de toen ingediende zon-initiatieven voor ca. 25 ha zonneweides getoetst aan het afwegingskader. In de volgende discussies tussen politiek en inwoners bleken niet alleen het belang en de reikwijdte van het afwegingskader onbekend, maar bleken ook hiaten te bestaan. Zo mondt het voor College en Gemeenteraad belangrijke aspect van lokaal eigendom (ten behoeve van vergoeding van hinder middels rendement) uit in een generieke financiële participatie, die open staat voor alle inwoners en mensen buiten de gemeente via bijvoorbeeld een energiecoöperatie. Voordat een tweede verzoek voor zon-initiatieven wordt uitgeschreven is het noodzakelijk om het afwegingskader te evalueren, te verduidelijken en in lijn te brengen met de huidige denkwijze over zon- en windenergie. Daarbij is het van belang om rekening te houden met de beperkte capaciteit van het elektriciteitsnet. Duidelijk moet worden gemaakt dat zon op (bedrijfs)dak voorrang krijgt op zonnenvelden op (landbouw)grond.
- Tegen de achtergrond van het bosrijke karakter van de gemeente kan worden overwogen regionaal in te zetten op **uitruil van doelen** met andere gemeenten. Concreet zou de gemeente een versterkte uitbreiding van het bosareaal op zich kunnen nemen (CO₂-opname, maar ook ter versterking van de groene recreatiefunctie en ecotoerisme) als compensatie voor lagere doelen voor de opwekking van zon- en windenergie.

b   **Adaptatie**

Op 25 oktober 2021 heeft het KNMI het Klimaatsignaal'21 gepubliceerd, waarin de nieuwste inzichten over het veranderende Nederlandse klimaat zijn gegeven. De bovenliggende conclusie uit het rapport is dat ons klimaat steeds meer richting het klimaat van Zuid-Europa opschuift. Het is verstandig om met dit gegeven rekening te houden bij het **groenbeheer en het planten van bomen** in de openbare ruimte van de gemeente. Die zullen immers in de komende eeuw tot wasdom komen en dus te maken krijgen met dit warmere en drogere klimaat. Het ligt daarom voor de hand om

bomensoorten aan te planten die ook goed gedijen in een meer mediterraan klimaat². Daarnaast is het van belang om bestaande stressfactoren te verminderen, om de gezonde groei van de nieuwe bomen te verzekeren en de vitaliteit van de bestaande aanplant te verbeteren. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn het tegengaan van (verdere) verdroging en terugdringen van stikstofdepositie.

Tegen de achtergrond van het veranderend klimaat, is de Duurzaamheidsraad van mening dat het raadzaam is om bij relevante besluitvorming, en met name ook bij de menings- en oordeelsvorming over de nota's 'Utrechts Heuvelland', 'Blauwe Agenda', het 'Plan Lokale Adaptatie' en het 'Groen Groei Mee Pact':

- bij nieuwe aanplant en vervangingsaanplant, met name bomen, rekening te houden met de karakteristieken van het toekomstige klimaat: warmer en droger;
- voortvarend actie te ondernemen gericht op het tegengaan van verdroging en terugdringen van stikstofdepositie, om de vitaliteit van flora en fauna te herstellen;
- bij de ontwerpogave van wijken en gebouwen klimaatverandering mee te nemen, met name waar het gaat om duurzame koelingsmogelijkheden en de mogelijkheid van wateroverlast door langdurige zware regenval en hevige buien;
- ook met de huidige grote woningogave, de gemeentelijke ambitie te borgen waarbij realisatie van nieuw rood wordt gekoppeld aan de verplichting tot realisatie van nieuw groen (tweede punt in Groen Groei Mee Pact), bijvoorbeeld door van een ruimtelijk vereveningsinstrument gebruik te maken;
- bij het denken over het geïntegreerd inpassen van de verschillende bestemmingen -zoals energieopwekking, wonen, landbouw e.d.- te bezien of en hoe het landgoed model van het rapport "Utrechts Heuvelland" een rol kan spelen.

Gebouwde omgeving

- De Duurzaamheidsraad is van mening dat zorgvuldig gehandeld moet worden bij het **invullen van de kwantitatieve en kwalitatieve bouwopdracht** die voortvloeit uit de huidige krapte op de woningmarkt. De maatschappelijke druk die hieruit voortvloeit wordt herkend, maar kan geen reden vormen om andere uitgangspunten terzijde te schuiven. De Duurzaamheidsraad adviseert om met name te blijven streven naar energie neutraal bouwen en wonen, waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van natuurlijke en herbruikbare materialen. Daarnaast is het wenselijk oog te houden voor het behoud van het groene en open karakter van de verschillende kernen. Substantiële verdichting van de bebouwing is geen wenselijke ontwikkeling en bovendien strijdig met de noodzakelijke klimaatadaptatie, waarvoor vergroening voor verkoeling essentieel zijn.
- Ruim vier jaar geleden bracht de Duurzaamheidsraad een advies uit over de ontwikkeling, inclusief woningbouw, van het terrein van de **Marinierskazerne**. Deze adviezen zijn onverkort ook nu nog van toepassing. Zo is er opgeroepen om uitsluitend 'nul op de meter' woningen te bouwen die *iedere maand* (beter is nu: *iedere week*) energie neutraal zijn. Het veel gebruikte doel van energieneutraal *per jaar* geeft een vals gevoel van nut. Het eisen door de gemeente om het gehele terrein schoon op te leveren, in plaats van alleen de plekken waar woningen komen, is ook nu nog actueel. De gemeente dient te onderzoeken hoe deze voorwaarden rechtsgeldig opgenomen kunnen worden in het bidboek en zo snel mogelijk in overleg te gaan met betrokken partijen.
- Om duurzaam bouwen verder te stimuleren, geven wij u voorts in overweging om bij de vaststelling van prestatieafspraken in het jaarplan van de woningbouwcorporaties, een streefpercentage voor bio-based en circulair bouwen als resultaatverplichting op te nemen. Dit

---

² Bijvoorbeeld tamme kastanje, steeneik en plataan, in plaats van soorten als wintereik, zomereik en beuk.

kan ook worden toegepast in de prestatiegerichte uitvragen bij nieuwbouw en renovatie van publieke en private bouwwerken.

Naast deze twee speerpunten, klimaatverandering en gebouwde omgeving, vragen de volgende thema's eveneens om gemeentelijk beleid en visievorming in de komende periode:

Circulaire economie

In 2021 heeft de Duurzaamheidsraad een advies uitgebracht over circulaire economie en op verzoek geadviseerd over het collegevoorstel over het afvalbeleid.

Momenteel wordt ingezet op het alsnog halen van de oude doelstelling om het restafval terug te brengen naar 100 kg/inwoner, met extra campagnes. Dat is een stap in goede richting, maar het landelijke beleid en de VNG-afspraken gaan nu al veel verder, naar 30 kg/inwoner in de nu komende collegeperiode.

Naast deze aanzienlijk verdergaande inzamel-doelstelling vraagt circulaire economie om een veel bredere aanpak dan de huidige focus op inzameling van huishoudelijk afval. Te denken valt daarbij aan het stimuleren van lokale hoogwaardig-textiel inname, hergebruik en verminderen van (single-use) plastic, en terugdringen van zwerfvuil.

De 7 hoofdpunten uit ons advies circulaire economie uit 2021 blijven onverminderd essentieel: 1- bloksgewijze aanpak bij inzamelbeleid; 2- stel eisen bij de aanbesteding van verwerking van ingezamelde reststromen; 3- zet meer in op preventie van afval; 4- neem circulariteit mee bij eigen inkoopbeleid; 5- verken de 're-mining' opties bij de oude stortplaatsen; 6- sluit aan bij de City Deal Circulair Bouwen en 7- stimuleer en ondersteun circulair ondernemen bij de lokale bedrijven.

Een krachtige en coherente aanpak op dit thema is daarom urgent en wij geven u in stellige overweging om nu snel een integrale visie op circulaire economie te ontwikkelen, waarbij lokale spelers actief betrokken worden.

Natuurbeheer en recreatie

In 2021 heeft de Duurzaamheidsraad een advies uitgebracht over Toerisme en Recreatie. De achtergrond hiervan was de toenemende zorg over het uitblijven van 'een gezonde balans tussen toerisme, natuur en leefgenot van onze inwoners', zoals in het vorige collegeakkoord voorgenomen. De toenemende druk als gevolg van de Corona lock-downs spelen hierbij ook een rol.

Ondertussen is ook de Omgevingsvisie uitgebracht, waarin de noodzaak van een goede balans tussen natuur en recreatie wordt benadrukt en van een reeks keuzes is voorzien. Het blijft van belang om bij de gezamenlijke uitwerking van deze plannen ook nadrukkelijk andere belanghebbenden te betrekken, zoals natuurbeheerders, omwonenden, naast de gangbare samenwerking en delegatie aan het Nationaal Park en de recreatiesector. De voorgestelde certificering als "duurzame bestemming" vraagt om zo'n in brede samenwerking ontwikkelde duurzame toerisme-strategie. Dat gaat verder dan de huidige praktijk van certificering van afzonderlijke recreatiebedrijven. Ook hier adviseren we daarom een integrale aanpak met meer participatie. Het is hierbij van belang om ook de lange-termijn visie op behoud van biodiversiteit in onze regio, zoals recent onder meer uitgewerkt in het rapport Utrecht Heuvelland, ter harte te nemen. Ook is het advies van de Duurzaamheidsraad over het erfgoed nog actueel.

De veelheid aan onderwerpen die aandacht behoeven is zorgelijk. Veel punten zijn al langer bekend maar besluitvorming blijft uit. De inwoners van de gemeente verdienen slagkracht ook voor moeilijke onderwerpen.

BIJLAGE 1:**Kerngegevens uit 'Nationale Monitor Duurzame gemeenten 2021' (PON/Telos 2021)**

Deze jaarlijkse rapportages laten op basis van prestatiegegevens zien in hoeverre de ecologische, sociaal-culturele en economische doelen, in lijn met de SDG's daadwerkelijk worden gerealiseerd.

A. Tabel

Gemeente	TOTAAL		Sociaal-cultureel kapitaal		Ecologisch kapitaal		Economisch kapitaal	
	score	rang	score	rang	score	rang	score	rang
Dinkelland	58,3	1	59,9	3	58,5	39	56,6	48
Midden-Delfland	57,7	2	61,5	2	50	260	61,5	7
Bloemendaal	57,6	3	58,5	6	63,9	3	50,5	235
Heeze-Leende	57,5	4	54,6	78	60	16	57,9	33
Leusden	57,3	5	54,8	66	59,4	26	57,6	36
Dalfsen *	57,2	6	57,4	10	59,5	24	54,7	95
Winterswijk	57	7	53,9	100	64,6	2	52,5	166
Oegstgeest	56,8	8	55,2	52	56,6	77	58,7	19
Tynaarlo	56,8	8	55,2	52	61,7	7	53,5	135
Staphorst	56,6	10	57,8	9	57,3	64	54,6	96
.....								
Utrecht *	55	51	50,4	229	51,2	219	63,4	3
....								
Utrechtse Heuvelrug	54,5	75	54,1	92	53,6	143	55,7	64
....								
Eindhoven *	54,2	86	47,8	291	53,3	153	61,7	6
Amsterdam *	51,1	237	46,4	313	45,1	332	62	5
's-Gravenhage *	49,5	289	45,5	328	50,5	245	52,6	164
Rotterdam *	47,3	335	43,9	343	40,6	352	57,3	39
.....								
Oldambt	43,3	352	43,8	344	46,7	316	39,3	351

(*: deelnemer Gemeenten4GlobalGoals)

B. Figuur

